

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**ПЛАНИ
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“НЕМАТЕРІАЛЬНА ЕКОНОМІКА
ТА УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ
І ВИКОРИСТАННЯМ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ”**

Харків
2014

Електронне видання

**ПЛАНИ
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“НЕМАТЕРІАЛЬНА ЕКОНОМІКА
ТА УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ
І ВИКОРИСТАННЯМ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ”**

(галузь знань 1801 “Специфічні категорії”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8.18010011 “Інтелектуальна власність”)

для студентів заочної форми навчання

Плани семінарських занять з навчальної дисципліни “Нематеріальна економіка та управління формуванням і використанням інтелектуального капіталу” (галузь знань 1801 “Специфічні категорії”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”, спеціальність 8.18010011 “Інтелектуальна власність”) для студентів заочної форми навчання / уклад. : Т. М. Камінська, О. О. Набатова. – Х.: Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого, 2014. – 34 с.

У к л а д а ч і : Т. М. Камінська,
О. О. Набатова

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 2 від 18.02.2014 р.)*

1. ЗАГАЛЬНІ ПОРАДИ ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ І ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Дисципліна «Нематеріальна економіка та управління формуванням і використанням інтелектуального капіталу» вивчає закони і закономірності становлення економіки знань; теорію та практику управління інтелектуальним капіталом як суспільства в цілому, так і окремої організації.

Метою викладання навчальної дисципліни є формування системного наукового уявлення щодо специфіки, тенденцій і закономірностей розвитку економіки знань, змісту процесу формування та ефективного використання інтелектуального капіталу на мікро- і макрорівнях, набуття навичок управління інтелектуальним капіталом організації за умов невизначеності та мінливості зовнішнього середовища. Забезпечення конкурентоспроможності національних економік та окремих компаній є неможливим без усвідомлення ролі інтелектуального капіталу, вимагає розроблення спеціальних управлінських заходів для формування дієвих організаційно-економічних механізмів його нагромадження і використання.

Методологічна функція семінарських занять полягає у формуванні у студентів знань основних рис нематеріальної економіки; сутності, функцій і видів інтелектуальних послуг; сутності, структури та джерел інтелектуального капіталу; ролі науки у формуванні інтелектуального капіталу, сучасних закономірностей та проблем розвитку науково-технічної сфери; основних форм міжнародного науково-технічного співробітництва; сучасних закономірностей розвитку вищої освіти і сфери охорони здоров'я та їх впливу на якість людського капіталу; сутності, видів та значення консалтингових послуг для нагромадження інтелектуального капіталу; ролі ІКТ у новій економіці; основних характеристик та механізм функціонування віртуальної фірми; основних типів стратегій управління інтелектуальним капіталом організації, методів оцінки його ефектив-

ності та управління ризиками, пов'язаними з інтелектуальним капіталом.

Практична функція семінарських занять полягає у набутті студентами умінь досліджувати вплив різних факторів на формування та розвиток інтелектуального потенціалу суспільства; аналізувати ступінь використання інтелектуального потенціалу; визначати проблеми відтворення національного науково-технічного потенціалу, обґрунтовувати напрями подолання дезінтеграції освіти, науки та виробництва; виявляти джерела ризиків та перешкод функціонуванню людського капіталу у сфері охорони здоров'я; досліджувати вплив інтелектуального капіталу на формування ринкової вартості компанії; розробляти та реалізовувати стратегії управління інтелектуальним капіталом організації; оцінювати ефективність управління інтелектуальним капіталом організації, приймати управлінські рішення щодо доцільності інвестицій в інтелектуальні ресурси.

На семінарських заняттях студентам заочного відділення рекомендовано розглянути три теми. Кращій підготовці до занять і більш глибокому засвоєнню навчального матеріалу сприяє виконання завдань для самостійної роботи: формулювання відповідей на теоретичні і тестові запитання для самоконтролю, розв'язання практичних завдань, опрацювання рекомендованої літератури.

2. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

**Тема 1. Нематеріальна економіка: визначення, структура.
Інтелектуальний капітал як об'єкт економіки знань**

План

1. Знання та інформація як пріоритетні ресурси економічного розвитку в умовах формування постіндустріального суспільства.
2. Передумови формування економіки знань та її особливості.
3. Інтелектуальний капітал людини, фірми, суспільства.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Запитання для самоконтролю

1. Розкрийте взаємозв'язки між поняттями «данні», «інформація» та «знання». Поясніть особливості знання як продукту.
2. Обґрунтуйте роль знань та інформації у сучасному господарстві. Чим знання та інформація відрізняються від традиційних економічних ресурсів?
3. За якими ознаками класифікуються знання? Наведіть приклади явного та неявного, кодифікованого та некодифікованого знання.
4. Розкрийте основні теорії, що пояснюють процес створення знань.
5. Назвіть передумови розвитку економіки знань.
6. Сформулюйте сутність та основні риси економіки знань.
7. Проаналізуйте основні суперечності розвитку економіки знань та назвіть можливі шляхи їх розв'язання.
8. Що таке інтелектуальний капітал? Як це поняття

співвідноситься з поняттям «людського капіталу»?

9. Назвіть основні складові інтелектуального капіталу фірми.

Практичні завдання

1. Оберіть властивості, що характеризують знання як ресурс: вичерпність, взаємозамінність, виключність, цінність, рідкість, доходність, невичерпність, зростаюча цінність, невзаємозамінність, обмеженість.

2. Прокоментуйте висловлювання В. Іноземцева щодо характеристики знань як визначального фактора виробництва: «... тут суперечливо сполучаються справжня безмежність з рідкістю вищого рівня, об'єктивний характер з безпрецедентним суб'єктивізмом, невідтворюваність з тиражованістю; неекономічна мотивація їх винаходження викликає очевидні і цілком економічні за своєю суттю наслідки».

3. Чи згодні Ви з тезою про те, що для оцінки вартості інтелектуального капіталу вартість його компонентів треба не додавати, а множити? Чи може перетворення вартості одного з компонентів інтелектуального капіталу на нуль привести до перетворення на нуль вартості усього інтелектуального капіталу?

Тестові запитання

1. *Визначте зміст поняття «економіка знань»:*

а) це економіка, що створює, розповсюджує і використовує знання для забезпечення свого зростання і конкурентоспроможності;

б) це така економіка, у якій знання формують нові види бізнесу;

в) це економіка, у якій знання визначають напрями розвитку технологій;

г) це економіка, спрямована на підвищення добробуту суспільства;

д) це трансформаційна економіка.

2. *Процес, у якому у результаті багаторазового використання явних знань реалізується їх підсвідоме використання, називають:*

- а) спеціалізація;
- б) інтерналізація;
- в) комбінування;
- г) соціалізація;
- д) адаптація.

3. *Знання – це:*

- а) зафіксовані певним чином відображення реальної дійсності, об'єктів або явищ, що реально існують;
- б) продукт свідомої або несвідомої переробки інформації, що дозволяє цілеспрямовано отримувати бажані результати;
- в) сукупність принципів, правил, фактів, вмінь, що поділяється співробітниками організації, і якими вони керуються у прийнятті управлінських рішень;
- г) сукупність даних, що відносяться до ситуації;
- д) уся наявна інформація.

4. *I. Нонака та X. Такеучі розглядали такі варіанти трансформації знань:*

- а) спеціалізація, соціалізація, диференціація, інтеграція;
- б) спеціалізація, екстерналізація, диференціація, комбінація;
- в) спеціалізація, екстерналізація, комбінація, інтерналізація;
- г) інтеграція, диференціація, комбінація, інтерналізація;
- д) деформація, соціалізація, диференціація, спеціалізація.

5. *Що входить до складу інтелектуального капіталу фірми?*

- а) ринкові активи, інтелектуальна власність, фінансові активи;
- б) ринкові активи, інтелектуальна власність, культура організації;
- в) людський капітал, інтелектуальна власність, технології і фінанси;

г) людський капітал, організаційний капітал, клієнтський капітал;

д) сукупність знань, навичок, умінь людини.

6. Що не є передумовою формування економіки знань?

а) збільшення частки сфери послуг і випереджаюче зростання знаніємістких послуг для бізнесу;

б) підвищення значення людського капіталу і інвестицій у освіту і підготовку кадрів;

в) розвиток і широкомасштабне використання нових ІКТ;

г) перетворення інновацій на основне джерело економічного зростання і конкурентоспроможності підприємств, регіонів і національних економік;

д) економічна інтеграція.

Список рекомендованої літератури

1. Бауліна, Т. В. Интеллектуальный капитал: стратегичний ресурс трансформації національного господарства [Текст] : [монографія] / Т. В. Бауліна. – К. ; [Херсон] : [Вишемирський В. С.], 2009. – 274 с.

2. Жарінова, А. Г. Теоретико-економічні підходи до визначення феномену інтелектуального капіталу [Текст] / А. Г. Жарінова // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 1. – С. 5-15.

3. Иноземцев, В. Л. Современное постиндустриальное общество [Текст] : учебн. пособие / В. Л. Иноземцев. – М.: Логос, 2000. – 304 с.

4. Каленюк, І. С. Розвиток вищої освіти та економіка знань [Текст] : монографія / І. С. Каленюк, О. В. Куклін. – К. : Знання, 2012. – 343 с.

5. Кендюхов, О. В. Интеллектуальный капитал підприємства: методологія формування механізму управління [Текст] / О. В. Кендюхов. – Донецьк : ДонУЕП, 2006. – 308 с.

6. Нонака, И. Компания – создатель знания. Зарождение и развитие инноваций в японских фирмах [Текст] / И. Нонака, Х. Такеучи. – М.: Олимп-Бизнес, 2003. – 384 с.

7. Томах, В. В. Економіка знань [Текст] : конспект лекцій / В. В. Томах – Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. – 135 с.

8. Україна у вимірі економіки знань [Текст] / За ред. В. М. Гейця. – К.: Основа. 2006. – 592 с.

9. Федулова, Л. І. Економіка знань [Текст] : підруч. для вищ. навч. закл. / Л. І. Федулова. – К. : Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2009. – 600 с.

10. Шкурупій, О. В. Інтелектуальний капітал в умовах становлення постіндустріального суспільства: імперативи глобального економічного розвитку та орієнтири для України [Текст] : монографія / О. В. Шкурупій. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2010. – 303 с.

Методичні поради до самостійної роботи при підготовці до семінарського заняття

Аналізуючи поняття «знання», слід уявити його співвідношення з поняттями «дані» та «інформація». Дані – це сукупність різних об'єктивних фактів, це все, що реєструється, описується і сприймається людиною. Вони перетворюються на інформацію шляхом контекстуалізації, категоризації, корекції, стиснення. Інформація – це дані у певному контексті. В свою чергу вона стає знаннями за допомогою порівняння, встановлення зв'язків, оцінки, визначення області застосування. Отже, знання – це та інформація, яку індивід або організація можуть трансформувати в дії, будувати на її основі своє бачення майбутнього. Необхідними ознаками знання є узагальнений характер, обґрунтованість, потенційна корисність та особистісний характер (переконаність). Далі доцільно розглянути різні форми знань: індивідуальне, кодифіковане і об'єктивоване; загальне та специфічне; теоретичне і прикладне; явне й неявне (приховане). Після цього слід схарактеризувати зміну місця і ролі знання та інформації у сучасному господарстві, їх перетворення на пріоритетні ресурси економічного розвитку. Особливу увагу слід звернути на те, що знання й інформація мають низку специфічних рис, які відрізняють їх від традиційних ресурсів: невідчуженість; наявність ефекту мереженої взаємодії, що породжує

нове явище зростаючої граничної корисності і зростаючої граничної продуктивності; відсутність обмежень на загальний обсяг, що збільшується при споживанні; нескінченність по мірі використання; незворотність передачі; залежність від фактора часу (з одного боку, можливість швидкого поширення, з другого – швидке старіння) тощо. Серед теорій, що описують процеси створення знань, слід виділити концепцію Р. Аккофа та модель SECI. У першій запропоновано схему процесу формування знання, що складається з п'яти категорій: дані – інформація – знання – розуміння – мудрість. При цьому якщо перші чотири компоненти свідомості стосуються минулого, то п'ята – майбутнього. Японські вчені І. Нонака та Х. Такеучі розглядають чотири взаємних переходи явних (формалізованих) та неявних (неформалізованих) знань: соціалізація – перехід неформалізованого знання у неформалізоване (наприклад, розвиток вже наявних навичок у процесі практичної діяльності); екстерналізація – перехід неформалізованих знань у формалізовані (опис наявних знань та навичок, виведення певних закономірностей); комбінація – перехід формалізованого знання у формалізоване (створення з однієї теорії іншої); інтерналізація – перехід формалізованого знання в неформалізоване (засвоєння нового знання та використання його на практиці).

Термін «економіка знань» використовується для визначення типу економіки, у якій знання відіграють вирішальну роль, а створення і використання знань стає джерелом зростання, фактором конкурентоспроможності. При цьому слід визначити її відмінності від інших типів економіки: збільшення частки високотехнологічного сектора у структурі суспільного виробництва; зростання у складі виготовленої продукції частки вартості, доданої за рахунок інтелектуальної складової; зміна характеру людської праці на користь творчої й інтелектуальної діяльності. Джерелом багатства суспільства стають знання, інтелект, завдяки яким додана вартість виникає у процесі генерування і використання нових ідей, нестандартних рішень і технологій. Економіка знань складається з чотирьох основних елементів: освіта та навчання (освічене та професійно підготовлене населення, здатне до продукування, розподілу та використання

знань); динамічна інноваційна інфраструктура (інформаційні та комунікаційні технології, здатні забезпечити поширення та обробку інформації); економічні стимули та правовий режим, що сприяють вільному руху знань, їх впровадженню та розвитку підприємництва; інноваційні системи (мережа дослідних центрів, вищих навчальних закладів, приватних фірм та організацій, що займаються продукуванням нових знань та їх застосуванням).

Слід звернути увагу на такі особливості знання як продукту: дискретність (конкретне знання або створено, або ні); подібність до інших суспільних благ, які, будучи виготовленими, доступні усім без винятку; інформаційна природа знань (як і інформація, знання не зникають після споживання). У зв'язку з цим ринковий механізм вже не може досить повно і всебічно оцінити знаніємісткі продукти, що засновані на новому предметі праці – людській свідомості. Відбувається перехід від технологій high-tech до технологій high-hume, що визначають не тільки формат сучасного глобального суспільного виробництва, а й тенденції становлення нових соціальних відносин.

Основними передумовами формування «економіки знань» є перетворення знань у найважливіший фактор виробництва поряд із природними ресурсами, трудом і капіталом; збільшення частки сфери послуг і випереджаюче зростання знаніємістких послуг для бізнесу; підвищення значення людського капіталу і інвестицій у освіту і підготовку кадрів; розвиток і широкомасштабне використання нових ІКТ; перетворення інновацій на основне джерело економічного зростання і конкурентоспроможності підприємств, регіонів і національних економік. Для більш детального розуміння економіки знань варто вивчити досвід іноземних країн (Фінляндії, Швеції, Великої Британії тощо) щодо її формуванні.

Досліджуючи інтелектуальний капітал (ІК), слід зрозуміти, що це поняття набагато ширше, ніж поняття інтелектуальна власність і нематеріальні активи, до того ж це поняття більш економічне, ніж правове або бухгалтерське. ІК – це, перш за все, люди та знання, яким вони володіють, а також їх навички і все те, що допомагає ефективно використовувати знання та навички;

збірне поняття нематеріальних цінностей, що об'єктивно підвищують ринкову вартість компанії. До ІК належать: людські активи (знання, досвід, майстерність, творчість), інтелектуальні активи (інформація, стратегії, програми, публікації), інтелектуальна власність (патенти, торговельні марки, видавничі права тощо), структурні активи (корпоративна культура, організаційні моделі, процеси і процедури виробництва і маркетингу), бренд-активи (відомість, репутація, гудвіл компанії).

При підготовці до семінару слід, по-перше, дослідити ІК на мікро- і макроекономічних рівнях – інтелектуальний капітал індивіда, фірми, суспільства, по-друге, розглянути ІК як внутрішньо структуровану категорію, основними складовими змісту якої виступають людський та структурний капітали (складниками останнього є капітал клієнта й організаційний, що, у свою чергу, включає капітал інноваційний і капітал процесів). ІК людини є сукупністю її знань, навичок, умінь, мобільності (здатності до сприйняття нової інформації, навчання, адаптації до нових умов) і креативності (здатності неординарно мислити і формулювати ідеї), що забезпечує можливість створення додаткового прибутку. Під ІК фірми зазвичай розуміють особливе сполучення людського капіталу (реальні і потенційні інтелектуальні здібності, а також відповідні практичні навички працівників компанії) та структурного капіталу (складові капіталу компанії, що задаються такими специфічними факторами, як зв'язки із споживачами, бізнес-процеси, бази даних, бренди та ІТ-системи). Це здатність трансформувати знання та нематеріальні активи у фактори (ресурси), що створюють багатство (та відповідну вартість). ІК фірми включає: кваліфіковану робочу силу і контракти з провідними спеціалістами (фірмово специфічний людський капітал), інтелектуальну власність, інформаційні ресурси, локальні мережі (організаційний капітал), відносини з клієнтами, ділову репутацію та ін. (клієнтський капітал). ІК нації – це її інтелектуальний потенціал, що активно використовується у процесах економічного розвитку і має такі складові: систему освіти, комп'ютерне забезпечення, системи зв'язку, бази даних, систему науки, інтелектуальну власність. У цьому ж питанні слід також збагнути особливі властивості ІК (низька лі-

квідність, ефект часового лагу, ідемпотентність складання, правило множення, ефект ненульової суми тощо) та ознайомитися з методами виміру і оцінки ІК.

Тема 2. Охорона здоров'я і формування та розвиток людського капіталу

План

1. Здоров'я як соціально-економічне благо. Чинники впливу на суспільне здоров'я.
2. Тенденції фінансування охорони здоров'я в постіндустріальній економіці: виклики для України.
3. Тіньова економіка охорони здоров'я як перешкода ефективному функціонуванню людського капіталу.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Запитання для самоконтролю

1. Чому здоров'я належить до соціально-економічних благ?
2. У чому полягає інвестиційна роль здоров'я та медичних послуг?
3. Які медичні послуги сучасні економісти відносять до суспільних благ ?
4. Які особливості та основні напрями розвитку охорони здоров'я в Україні?
5. Назвіть головні тенденції фінансування охорони здоров'я в постіндустріальній економіці.
6. Які джерела фінансування охорони здоров'я є головними в німецькій системі Бісмарка?
7. Охарактеризуйте переваги та недоліки системи охорони здоров'я в США.
8. Які існують проблеми та суперечності фінансування охорони здоров'я в Україні?

9. Які позитивні та негативні риси має структурна перебудова охорони здоров'я в Україні?

10. Назвіть можливі шляхи підвищення інвестицій в охорону здоров'я.

11. В чому полягають причини поширення тіньової економіки в охороні здоров'я України?

12. Чому тіньова економіка в охороні здоров'я є перешкодою ефективному функціонуванню людського капіталу?

Практичні завдання

1. За результатами соціологічного опитування, проведеного інститутом Горшеніна, переважна частина українців (65,2%) вважає систему охорони здоров'я України корумпованою. 25,4% респондентів віддають перевагу самостійним розрахункам з лікарями готівкою. Чи можна вважати таку ситуацію сприятливою для якісного відтворення людського капіталу?

2. Прорахуйте за даними Державної служби статистики України величину перевищення кількості померлих в Україні над кількістю народжених у 2012 р. Назвіть соціально-економічні причини поганого здоров'я та низької тривалості життя українців.

3. ВООЗ рекомендує всім країнам спрямовувати на охорону здоров'я 6-8 % ВВП (для нормального відтворення життєдіяльності людей). При цьому критичною межею вважається величина у 3 %. В Україні цей показник в останні роки варіюється у межах 3,2-3,6 % ВВП. Чи можна вважати актуальною для України та за яких умов політику стримування витрат на охорону здоров'я, яка характерна для багатьох розвинених країн?

Тестові запитання

1. Фінансування охорони здоров'я означає водночас:

- а) скорочення фінансування освіти;
- б) інвестиції в людський капітал;
- в) прямі інвестиції в економіку;

- г) інвестиції в сферу матеріального виробництва;
- д) портфельні інвестиції в економіку.

2. Німецька школа економічної науки, яка вважала першоджерелом багатства країни суспільне здоров'я та демографічне зростання, – це:

- а) меркантилісти;
- б) фізіократи;
- в) класична політекономія;
- г) камералісти;
- д) школа кейнсіанства.

3. Тенденція зростання витрат на охорону здоров'я та політика їх стримання характерна для:

- а) європейських країн;
- б) усіх країн з постіндустріальною економікою;
- в) США;
- г) скандинавських країн;
- д) азійських країн.

4. Національна система охорони здоров'я (модель Беве-ріджа) існує у таких країнах:

- а) Швейцарії;
- б) Німеччині;
- в) США;
- г) Великобританії;
- д) Франції.

5. Загальносвітовою тенденцією стає:

- а) централізація охорони здоров'я;
- б) зростання тіньової медицини;
- в) децентралізація охорони здоров'я;
- г) збільшення частки приватного ринку медичних послуг;
- д) зменшення витрат на державну охорону здоров'я.

Список рекомендованої літератури

1. Безпека людського розвитку: економіко-теоретичний аналіз [Текст] / За ред. Л. С. Шевченко. – Х. : Право, 2010. – С. 116-125.

2. Гулемпинченко, О. В. Реформа здравоохранения в США: дискуссии продолжаются [Текст] / О. В. Гулемпинченко // США–Канада. Экономика. Политика. Идеология. – 2011. – № 5. – С. 85-96.

3. Дем'янішин, В. Г. Модель системи фінансування охорони здоров'я [Текст] / В. Г. Дем'янішин, Т. Д. Сіташ // Фінанси України. – 2011. – № 6. – С. 45-53.

4. Длугопольський, О. В. Охорона здоров'я у системі глобальних суспільних благ: міжнародні порівняння [Текст] / О. В. Длугопольський // Економічна теорія. – 2011. – №3. – С. 83-97.

5. Камінська, Т. М. Автономія медичних закладів у державному регулюванні охорони здоров'я: досвід Європи [Текст] / Т. М. Камінська // Зб. наук. праць Харк. РІДУ при президентіві України «Актуальні питання державного управління». – 2012. – №2 (42). – С. 431-438.

6. Камінська, Т. М. Вади державної монополії на ринку медичної праці [Текст] / Т. М. Камінська // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Економічна теорія та право. – 2011. – № 2 (5). – С.77-89.

7. Камінська, Т. М. Некомерційні інститути охорони здоров'я у постіндустріальній економіці: досвід для України [Текст] / Т. М. Камінська // Вісник НУ «Юридична академії України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право. – 2012. – №1 (8). – С. 39-48.

8. Камінська, Т. М. Тенденції та наслідки міграції медичних працівників на європейському просторі [Текст] / Т. М. Камінська // Вісник НУ «Юридична академії України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право. – 2012. – №2 (9). – С. 41-51.

9. Камінська, Т. М. Економічні інтереси суб'єктів охорони здоров'я [Текст] / Т. М. Камінська // Вісник Національної

юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Економічна теорія та право. – 2010. – № 3. – С. 54-63.

10. Колосниціна, М. Г. Макродетермінанти здорового образу життя [Текст] / М. Г. Колосниціна, М. Т. Ситдіков // Мировая экономика и международные отношения. – 2012. – № 2. – С. 27-37.

11. Пашков, В. М. Засади формування державною господарсько-правової політики в сфері охорони здоров'я [Текст] / В. М. Пашков. // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Економічна теорія та право. – 2011. – № 2. – С. 180-188.

12. Соціальна держава: сутність, моделі, шляхи формування в Україні [Текст] : навч. посіб. / За заг. ред. Л. С. Шевченко // Вісник НУ «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право. – 2012. – № 3 (10). – С. 200-217.

13. Статистична інформація Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.

14. Степанова, О. В. Реформування системи охорони здоров'я у США [Текст] / О. В. Степанова, І. В. Іголкін // Фінанси України. – 2012. – № 3. – С. 69-82.

Методичні поради до самостійної роботи при підготовці до семінарського заняття

Розглядаючи здоров'я як благо для людини, слід звернути увагу на економічний підхід до цього поняття. На відміну від науковців іншого профілю, економісти розглядають здоров'я як соціально-економічне благо. Продумайте, чому це важливо з точки зору розуміння розвитку людського капіталу, адже медики, філософи, психологи роблять зазвичай акценти на духовних та фізіологічних витоках здоров'я, а юристи прагнуть створити правове поле для покращення здоров'я, тобто всі вони вирішують інші питання. Зверніть увагу на економічні і соціальні складові міцного здоров'я. Економічним це благо є тому, що, на відміну від дарових благ, його підтримання протягом

життя потребує трудових витрат. Водночас це соціальне благо, тому що воно не відчужується від людини, залежить від здоров'я інших людей (інфекційні захворювання) та передбачає соціальні умови рівного доступу до охорони здоров'я. Взаємозв'язок з формуванням людського капіталу пояснює і той факт, що здоров'я є не тільки кінцевим, але й проміжним, інвестиційним благом. Поміркуйте, яким чином поєднані кінцева та проміжна роль здоров'я.

Зверніть увагу, що на здоров'я людини безумовно впливає не тільки якість медицини, але й екологія, соціально-економічний стан країни, спосіб життя. Продумайте, зокрема, які наслідки для здоров'я людини мала індустріалізація. Як зростають ризики захворюваності внаслідок напруженої інтелектуальної діяльності, гіподинамії, комп'ютерної залежності та надмірного споживання матеріальних благ, що пропонує постіндустріальна цивілізація? Зрештою, як впливають на здоров'я глобальні проблеми, наприклад, демографічна, сировинна, глобальне потепління та зміна клімату? Як це відбивається на економічному розвитку? Зв'яжіть свої висновки з ризиками перехідної економіки.

Важливо усвідомити також різну роль держави у регулюванні охорони здоров'я, яке може бути або приватним, або суспільним (публічним) благом. Поміркуйте, чому зростає роль здоров'я як міжнародного блага. Слід наголосити, що неоднорідність змішаних медичних послуг передбачає політичний вибір – яким видам благ на законодавчій підставі надавати пріоритет (приватним або ж суспільним). Тому існує і приватна, і державна медицина. Зверніть увагу на те, в яких країнах переважає державний сектор охорони здоров'я, а де – ринок приватних медичних послуг. Важливо усвідомити також різницю між системами охорони здоров'я Беверіджа та Бісмарка, адже для України є дуже насущним вивчення досвіду європейської охорони здоров'я та використання корисних ідей.

Слід наголосити, що складовою частиною інвестицій в людський капітал є фінансування охорони здоров'я. Проте звичайне збільшення ресурсів на галузь має свої межі, тому що іс-

нують інші видатки державного бюджету. Ця проблема постала у весь зріст сьогодні в розвинених країнах, де під впливом численних факторів простежується тенденція неухильного зростання витрат на охорону здоров'я, особливо державних витрат. Зверніться до статистики ОЕСР і прорахуйте темпи зростання абсолютних витрат на охорону здоров'я та їх частки у ВВП різних країн. Продумайте чинники цього зростання. Ось чому всі без винятку розвинені країни здійснюють політику стримування непродуктивних витрат. Не випадково з цією тенденцією пов'язані інші тенденції – структурна перебудова та децентралізація фінансування. Вони допомагають вирішувати проблему оптимізації витрат на охорону здоров'я. Слід замислитися над питанням, наскільки ця проблема актуальна для України, адже загальні витрати на галузь склали у нас у 2012 р. тільки 3,6% ВВП за умови зростання багатьох захворювань та скорочення тривалості життя громадян. Напевно, важливо усвідомити різницю між зростанням фінансування охорони здоров'я і збільшенням непродуктивних витрат на неї. Тому Україна не уникне впливу усіх тенденцій розвитку, але з урахуванням національних особливостей.

Для з'ясування питання про перешкоди, що створюються тіньовою економікою охорони здоров'я для нормального функціонування людського капіталу, необхідно з'ясувати зміст і основні сегменти тіньової економіки. Перший пов'язаний із різноманітними приписками, викривленнями звітності; другий сегмент – це підпільний сектор, частина «чорного» ринку, де надаються протизаконні послуги кримінального походження; третій сегмент – це неформальна, прихована економіка, частиною «сірого» ринку, тобто товари й послуги, не кримінальні за своїм змістом, які не суперечать законодавству щодо мети виконання, але прибутки від їх реалізації не оподатковуються і не можуть бути проконтрольовані у повному обсязі. Наведіть приклади медичних послуг у кожному з цих сегментів тіньової економіки.

Дуже важливим є визначення головних причин неформальних платежів лікарям. Зазвичай називають недостатній рі-

вень заробітної плати. Вона дійсно необґрунтовано низька. Зверніться до даних сайту Державної служби статистики України і ви переконаєтеся в цьому. Але аналізуйте глибше. Тіньові платежі лікарям є наслідком егоїстичних інтересів тих гравців на ринку медичних послуг, хто є основними одержувачами ренти від охорони здоров'я. Пам'ятайте, що державне соціальне (обов'язкове) медичне страхування в Україні відсутнє, добровільне розвинене недостатньо з причини низького платоспроможного попиту населення, некомерційний недержавний сектор охорони здоров'я також слабкий, бо відсутні умови – фінансова підтримка з боку держави і достатній розвиток громадянського суспільства. Пам'ятайте і про зовнішні причини тіньової економіки – монополізація фармацевтичного ринку в руках найбільших ТНК, їх агресивний маркетинг, поширення на український фармацевтичний бізнес, а потім – на економічну поведінку лікарів. І тепер слід продумати, чому неформальні платежі лікарям та тіньова економіка загалом є перешкодою ефективному функціонуванню людського капіталу? Як вона впливає на якість та контроль за лікуванням? Запропонуйте шляхи та послідовність скорочення тіньової економіки охорони здоров'я.

Тема 3. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ)

План

1. Нова економіка: становлення, основні риси, виклики та суперечності в умовах глобалізації.
2. Зміст, тенденції та наслідки розвитку ІКТ.
3. Особливості ринку праці ІТ-спеціалістів в Україні. ІКТ у юридичній практиці.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Запитання для самоконтролю

1. У чому полягає різниця між індустріальною та пост-індустріальною економікою?
2. Які зміни у постіндустріальній економіці привели до формування нової економіки? Коли вона сформувалася?
3. Яким чином глобалізація впливає на нову економіку?
4. Чому нова економіка є економікою взаємозв'язків і взаємозалежностей?
5. Чи можна ототожнювати нову економіку з ІТ – сектором?
6. Чи є тотожними поняття інформаційно-комунікаційних технологій та інформаційних технологій?
7. Що таке інформаційна інфраструктура? Які її складові?
8. Назвіть тенденції розвитку ІКТ.
9. Визначте позитивні соціально-економічні наслідки розвитку ІКТ.
10. Чому на економічному форумі в Давосі в січні 2013 р. багато уваги було приділено дискусії про on-line освіту?
11. Чому інформаційна безпека несе загрози для добросовісної конкуренції на світовому ринку?
12. З яких причин необхідна уніфікація законодавства щодо розвитку ІКТ в Інтернет-розвинених країнах?
13. В чому полягає специфіка ринку ІТ-спеціалістів у порівнянні з традиційним ринком праці?
14. Який взаємозв'язок існує між ринком ІТ-технологій та аутсорсингом?
15. Назвіть ознаки віртуальної фірми.
16. Як розвиток ІТ-технологій сприяє прогресивній структурній перебудові економіки України?
17. Назвіть напрями використання ІКТ у юридичній практиці.

Практичні завдання

1. За інформацією Державної служби статистики України, у січні-листопаді 2012 р. значну частку експорту від загального обсягу склали чорні метали та вироби з них – 26,8 %; мінеральні продукти – 11,1%, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 7,4%. Яку роль і з яких причин відіграє ринок ІТ-технологій у подоланні сировинної залежності українського експорту? Прорахуйте і порівняйте темпи зростання ВВП і темпи зростання інформаційних технологій.

2. Американська страхова компанія «Franchise» щороку витрачає на: оплату праці 10 програмістів 800 млн дол., соціальні відрахування з фонду оплати праці – 160 млн дол. За рішенням топ-менеджера з нового року частина робіт перекладатиметься на фірму «Мрія» в Україні за договором аутсорсингу. В результаті витрати на оплату праці мають зменшитися, а витрати на операційне обслуговування фірми – зрости.

Дайте обґрунтовану відповідь на питання:

а) Які економічні переваги та витрати аутсорсингу для американської та української фірми?

б) Які трансакційні витрати за трудовими договорами виникають з програмістами, що працюють в Україні?

в) Розрахуйте економію на оплаті праці програмістів та соціальних відрахуваннях у фірмі «Franchise», якщо заробітна плата кожного з 10 працюючих програмістів у фірмі «Мрія» складає 2 тис. дол. щомісяця, а єдиний соціальний внесок – 34 % з фонду заробітної плати.

3. Юридична фірма «Глобал» постійно долає труднощі в технічному супроводженні клієнтських баз даних. У поточному році було виявлено декілька фактів витоку конфіденційної інформації про клієнтів фірми, які перебувають на комплексному обслуговуванні. Перед керівництвом постала проблема захисту комп'ютерної мережі фірми і впорядкування системи доступу працівників до клієнтських баз.

Проаналізуйте ситуацію та дайте відповідь на такі питання:

а) Що можна запропонувати для вирішення проблеми?

Аргументуйте власні пропозиції.

б) Визначте економічні переваги та альтернативні витрати запропонованих шляхів розв'язання проблеми.

в) Що має зробити керівництво для реалізації певного рішення?

Тестові запитання

1. *Основний продукт нової економіки – це:*

- а) машина;
- б) експортний продукт;
- в) енергетичний продукт;
- г) нематеріальний продукт і послуга;
- д) продукт, який створює та постачає ТНК.

2. *Яка тенденція властива розвитку ІКТ?*

- а) збільшення трансакційних витрат на отримання інформації;
- б) збільшення доступу до віддалених послуг та on-line освіти;
- в) розвиток енергозберігаючих технологій;
- г) зміцнення національних ринків праці нових технологій;
- д) поступове відокремлення інформаційного ринку від товарного і фінансового.

3. *Найбільший попит на сучасному ринку ІТ-спеціалістів мають:*

- а) торгові посередники;
- б) наладчики;
- в) веб-розробники і веб-дизайнери;
- г) обслуговуючий персонал;
- д) менеджери середньої ланки.

4. *Які чинники сприяли формуванню нової економіки?*

- а) інтернаціоналізація економіки;
- б) поєднання екстенсивного та інтенсивного типу розвитку;

- в) падіння "залізної завіси";
- г) перетворення комп'ютерних технологій на «фактор виживання» суб'єктів на мікро- та макрорівнях;
- д) підвищення ефективності матеріального виробництва.

5. *Отримання ІТ - послуги від зовнішнього суб'єкту означає:*

- а) фінансовий лізинг;
- б) позику;
- в) аутсорсинг;
- г) кредит;
- д) оренду

Список рекомендованої літератури

1. Бажал, Ю. М. Інноваційна теорія економічного розвитку : М. Туган-Барановський, Й. Шумпетер і проблеми перехідної економіки України [Електронний ресурс] / Ю. М. Бажал. – Режим доступу : <http://www.library.ukma.kiev.ua>.

2. Лапина, Н. Новый этап в формировании инновационной экономики: опыт Франции [Текст] / Н. Лапина // Мировая экономика и международные отношения. – 2012. – № 1. – С. 61-71.

3. Олевский, Г. М. Информационно-коммуникационная составляющая современного предпринимательства [Текст] / Г. М. Олевский // Мировая экономика и международные отношения. – 2012. – № 10. – С.30-39.

4. Оліфіров, О. В. Теоретичні і практичні аспекти впровадження інноваційних бізнес-моделей підприємства на основі інформаційних технологій [Електронний ресурс] / О. В. Оліфіров, Е. Е. Ібрагімов // Вісник ДНУ економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Серія : Економічні науки. – 2011. – № 3. – С. 121-128. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnuet/econ/2011_3/Olifirov.pdf.

5. Ровинская, Т. Л. Информационная безопасность России: политический и культурный аспекты [Текст] / Т. Л. Ровинская // Мировая экономика и международные отношения. –

2011. – № 11. – С. 49-62.

6. Статистична інформація Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.

7. Украинский IT-рынок подвел итоги прошедшего года [Електронний ресурс] / Инвестгазета. – 2013. – 1 февраля. – Режим доступу : <http://www.investgazeta.net/kompanii-i-gynki/ukrainskij-it-gynok-podvel-itogi-proshedshego-goda-163686/>.

Методичні поради до самостійної роботи при підготовці до семінарського заняття

Для розуміння логіки становлення нової економіки слід з'ясувати зміст та особливості постіндустріальної економіки, яка стала наступницею індустріальної економіки розвинених країн у середині ХХ сторіччя. Згадайте її риси та поміркуйте над питанням, чому наука перетворюється на могутню продуктивну силу, а праця вченого стає виробничою працею. Відзначте ті функції, які раніше виконувала людина, а зараз перекладаються на сучасну техніку. Саме постіндустріальна економіка відрізняється появою трьох головних і взаємопов'язаних технологічних винаходів – персонального комп'ютера, Інтернету і мобільного зв'язку. Вони відображають якісно новий рівень навіть постіндустріальної економіки, який отримує назву «нова економіка». Вважається, що 500 передових фірм світу працюють в секторах ринку, які більшою мірою є породженням нової економіки.

Зверніть увагу на чинники, які сприяли її формуванню, а саме: глобалізація світової економіки та інтеграція світових ринків капіталу; посилення конкуренції і диференціації компаній; перетворення комп'ютерних технологій на «фактор виживання» окремих компаній і національних економік, інноваційність їх розвитку. Особливу увагу приділіть першому чиннику. Саме глобалізація прискорює та знімає обмеження у міжнародному русі капіталу, що забезпечує динамічні зміни. Важливо усвідомити, що це поняття ширше за сектор інформаційних технологій, оскільки воно пов'язане не тільки з інтелектуальним потен-

ціалом і ринком інформації, але й з інноваційним типом мислення взагалі. Продумайте, чому інноваційність розвитку перетворюється на необхідний і критичний атрибут успіху. Необхідно також зрозуміти, що основними у новій економіці є нематеріальні продукти (програмне забезпечення, знання, бренди, репутація, сучасні види послуг – електронна торгівля, інтернет-банкінг, планування у режимі on-line, дистанційне навчання, консалтинг тощо). Проаналізуйте основні виклики та суперечності нової економіки: надлишковість інформації для людини, збільшення невизначеності, непевності та ризику, необхідність швидкого прийняття рішень у режимі on-line; продукування криз; засміченість каналів інформації матеріалами, зміст яких не регулюється; зростання комп'ютерної злочинності та її перетворення на один з найбільш поширених видів міжнародної злочинності.

Отже, головною рисою та змістом нової економіки є розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Зверніть увагу, це не просто синонім інформаційних технологій (ІТ), що забезпечують та підтримують інформаційні процеси, тобто процеси пошуку, збирання, передачі, збереження, накопичення, тиражування інформації та процедури доступу до неї. ІКТ – це ширше поняття, яке охоплює також телекомунікації, медіатрансляції, усі види аудіо і відеообробки, мережеві функції управління та моніторингу. Проте ІТ відіграють вирішальну роль в цьому визначенні. Проаналізуйте основні етапи, а потім – тенденції розвитку ІКТ: збільшення доступу до віддалених послуг, скорочення трансакційних витрат на отримання інформації та виробничий процес, розвиток аутсорсингу, переплетіння товарного, споживчого, фінансового та інформаційного ринків та їх інфраструктури, поширення ІКТ в освіті та охороні здоров'я, у боротьбі зі злочинністю.

Дуже важливим є питання про наслідки розвитку ІКТ. Вони пов'язані із розвитком інформаційних технологій та їх впровадженням у виробництво, що прискорює економічне зростання світової та національних економік. Позитивним наслідком є також залучення дедалі більших мас людей планети у Всесвітню павутину, що породжує швидке розповсюдження ін-

формації та обміну думками, ускладнює цензуру. Зростають можливості on-line навчання, доступу до освіти у провідних навчальних закладах світу, використання нових методик навчання у школі. Не дивно між іншим, що на економічному форумі в Давосі в 2013 р. багато уваги було приділено дискусії про on-line освіту, в якій взяли участь Білл Гейтс, а також президенти Массачусетського технологічного інституту та Гарвардського університету. Інтернет розширює межі ринку праці та зменшує асиметрію інформацію і для робітників, і для роботодавців. Уможлиблюється залучення різних фахівців для виконання одного проекту, з'являються нові професії. Ще один позитив, який вимагає осмислення, – в багатьох країнах ІКТ вже зараз дозволяють знизити рівень злочинності в містах.

У той же час необхідно продумати суперечності та ризики розвитку ІКТ, які стають однією з глобальних проблем сучасності (наприклад, шкідливі програми, втрата або крадіжка гаджетів, хакерські війни, кібератаки, доступ до конфіденційної інформації тощо). Дайте відповідь на питання, чому інформаційні технології містять загрози для національної, корпоративної та особистої безпеки, посилюють ризики для добросовісної конкуренції. Яскравий приклад – скидання інформації з сайту Wikileaks. Поміркуйте, яким чином фронт боротьби з інформаційними ризиками має бути перенесено зі сфери технологій до юридичної царини та чому необхідна уніфікація відповідного законодавства в Інтернет-розвинених країнах.

Факторним ринком по відношенню до ринку ІКТ є ринок праці ІТ-спеціалістів. Пригадайте з курсу економічної теорії, що попит на них похідний і виникає внаслідок попиту на нематеріальний продукт – програмне забезпечення, інформація і специфічні знання. Їх можна виробляти і нагромаджувати безмежно і робити доступними одночасно для будь-якої кількості людей. Продумайте зв'язок цього продукту зі специфікою усього ринку та визначте, хто, крім традиційних суб'єктів ринку праці – найманих працівників, роботодавців та держави – є учасниками ринку ІТ-спеціалістів, а також, хто виступає покупцями їх послуг. Необхідно зазначити, що економічні відносини на цьому ринку часто набувають віртуального характеру, тому що

пошук місця роботи здійснюється в соціальних мережах та професійних спільнотах, незалежно від країни проживання. Віртуальна фірма є мікроекономічним суб'єктом нової економіки. Продумайте її ознаки та важливі функції, зверніть увагу на організаційні форми.

Дуже актуальним є динамічне впровадження ІТ-технологій в Україні, тому що вони забезпечують розвиток постіндустріальної та нової економіки, конкурентні переваги, структурну перебудову національного експорту, сприяє підвищенню глобального рівня українських фахівців. Вони, до речі, мають значний попит на міжнародному ринку. Порівняйте темпи економічного зростання у 2012 р. в Україні взагалі та у секторі ІТ-технологій. Цікавим є відповідь на питання, яку роль цей сектор відіграє у скороченні тіньової економіки. Знов таки, порівняйте кількість посередників у вугільній промисловості та на ринку ІТ-технологій. Чому цей сектор є чи не єдиним в Україні, де молоді люди можуть легально отримувати високу заробітну плату за працю і кваліфікацію, на рівні європейських стандартів? Проте український ринок ІТ-спеціалістів має свої потенційні ресурси розвитку. Їх треба виявити та узагальнити. Особливу увагу зверніть на дефіцит ІТ-спеціалістів, викладацьких кадрів і сучасних методик їх підготовки, низький рівень викладання іноземних мов у вишах, тиск з боку бюрократії (хоча і слабший, ніж в інших сферах господарювання).

Окремо слід розібратися у можливостях і напругах використання ІТ-технологій в юридичній діяльності. Це – спрощення та прискорення доступу до законодавчої бази; технічний супровід внутрішніх баз даних, судові справи, клієнтська база, досудове врегулювання, супровід і оформлення правочин, правові аналізи. Широко використовується програмне забезпечення, яке перекриває доступ до конфіденційної інформації про клієнта стороннім особам відповідно до договорів комплексного юридичного обслуговування. Слід згадати і про системне адміністрування та фінансову документацію самої юридичної фірми, де програмне забезпечення відділів фінансів і маркетингу та бухгалтерій знижує виробничі та трансакційні витрати фірми.

3. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ ПРИ ВИВЧЕННІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «НЕМАТЕРІАЛЬНА ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ І ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ»

ОФІЦІЙНІ САЙТИ:

<http://portal.rada.gov.ua> Офіційний сайт Верховної Ради України.

<http://www.president.gov.ua> Офіційна сторінка Президента України.

<http://www.kmu.gov.ua/> Сайт Кабінету Міністрів України пропонує офіційну інформацію Уряду України, статистику.

<http://www.mon.gov.ua/> Сайт Міністерства освіти і науки України.

<http://www.ukrstat.gov.ua/> Офіційний сайт Державної служби статистики України.

<http://www.ncee.net/> Сайт Council for Economic Education (США). На сайті багато інформації англійською мовою.

<http://www.oecd.org/els/health-systems/> OECD Health Data.

<http://hdr.undp.org/en/> Human Development Report. Звіти з людського розвитку на сайті Програми розвитку ООН.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІ САЙТИ:

<http://issek.hse.ru/> Сайт Інституту статистичних досліджень і економіки знань.

<http://gtmarket.ru> Експертно-аналітичний портал «Центр гуманітарних технологій».

<http://www.creativeconomy.ru/> Журнал «Креативна еко-

номіка».

<http://www.3dnews.ru/it-finance/> На сайті подається огляд національних та світового ринків ІТ-технологій – динаміка, графіки та таблиці, а також щотижневі новини.

<http://www.cnews.ru/> На сайті подається інформація про високі технології, ІТ-інновації для бізнесу та аутсорсинг, поради і рейтинги ІТ-ринків, рекомендації та відомості про конференції.

<http://healthcare-economist.com/> Healthcare Economist. Unbiased Analysis of Today's Healthcare Issues.

<http://www.business.ua/> Щотижневе видання – газета “Бізнес”.

<http://www.investgazeta.net/> Українська інвестиційна газета “Інвестгазета” – всеукраїнський фінансово-економічний тижневик.

<http://www.intellect.org.ua/> Інтернет-портал аналітичних центрів України.

<ftp://web.nlau.net> локальна комп'ютерна мережа академії, де надається додаткова літератури для самостійної роботи студентів.

4. ЗАПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Поняття економіки знань.
2. Знання та інформація як пріоритетні ресурси економічного розвитку в умовах формування постіндустріального суспільства.
3. Універсумна соціальна природа знань. Ноосфера. Єдине духовно-інформаційне поле. Соціалізація знань.
4. Секторна структура сучасної економіки. Інформаційний сектор економіки та його складові.
5. Інтелектуальні послуги: сутність, критерії виокремлення, функції та головні види.
6. Інтелектуальний та інформаційний продукти: загальне та особливе.
7. Сутність та головні джерела інтелектуального капіталу. Інтелектуальний потенціал суспільства.
8. Людський капітал як об'єкт реалізації капіталоутворюючої ролі інтелектуальних послуг. Структура людського капіталу.
9. Головні складові інтелектуального капіталу фірми.
10. Інтелектуальний капітал як головний ресурс інноваційного розвитку. Інноваційний бізнес.
11. Наукові ресурси та науково-технічний потенціал суспільства.
12. Сфера науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт та її результативність.
13. Сектор високих технологій. Наукомісткі галузі, наукомісткий бізнес.
14. Трансфер технологій як розповсюдження знань.
15. Глобалізація та міжнародне науково-технічне співробітництво.
16. Науково-технічні послуги: сутність, види та роль у формування інтелектуального капіталу.
17. Роль та особливості впливу освіти на формування та розвиток інтелектуального капіталу.
18. Освітня система та її структура. Неперервна освіта як основа розширеного відтворення інтелектуального капіталу.

19. Сучасні напрями модернізації вищої освіти та їх вплив на капіталоутворюючу функцію освіти.

20. Формування академічних інноваційних університетів, розподілених та відкритих університетів.

21. Транснаціоналізація та транспрофесіоналізація вищої освіти.

22. Соціальна відповідальність університету за розвиток інтелектуального капіталу суспільства.

23. Здоров'я як соціально-економічне благо.

24. Ризики та загрози інтелектуального перенавантаження для людської життєдіяльності.

25. Вплив медицини та здорового способу життя людини на якість людського капіталу.

26. Тіньова економіка охорони здоров'я як перешкода ефективному функціонуванню людського капіталу.

27. Консалтинг як підприємницька діяльність з надання ділових послуг консультативного типу.

28. Консалтингові ресурси як вид ресурсів інтелектуальних. Консалтинговий продукт.

29. Консалтинговий бізнес: сутність, специфічні ознаки.

30. Види консалтингових послуг. Інноваційний консалтинг. Стратегічний та операційний консалтинг. Юридичний консалтинг.

31. Консалтингові чинники формування та накопичення інтелектуального капіталу.

32. Нова економіка: виклики та суперечності.

33. Вплив глобалізації на формування нової економіки.

34. Сутність інформаційно-комунікаційних технологій та тенденції їх розвитку.

35. Види сучасних інформаційних технологій. Інтернет-ресурси та Інтернет-технології. Інструментарій інформаційних технологій. Телекомунікації.

36. Віртуальна фірма. Особливості українського ринку праці IT-спеціалістів.

37. Інформаційно-комунікаційні технології у юридичній діяльності.

38. Нова фірма. Інтелектуальний потенціал організації.

Інтелектуальна організація, що самонавчається.

39. Зміст та функції управління інтелектуальним капіталом, стратегія і тактика.

40. Управління фінансуванням та ризиками, пов'язаними з інтелектуальним капіталом.

41. Особливості планування, організації, мотивації і контролю формування, руху, накопичення і реалізації інтелектуального капіталу.

42. Фактори та оцінка ефективності функціонування інтелектуального капіталу.

5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Кафедра економічної теорії використовує такі критерії при проведенні заліку з дисципліни «Нематеріальна економіка та управління формуванням і використанням інтелектуального капіталу», що вивчається студентами заочного відділення:

«зараховано» – за виконання студентами програми навчальної дисципліни на достатньому рівні, про що свідчать: 1) активна робота на семінарських заняттях; 2) виконання завдань, рекомендованих для самостійної роботи; 3) аргументовані відповіді на заліку; 4) уміння самостійно формулювати висновки, використовувати отримані знання при аналізі практичного матеріалу;

«не зараховано» – виставляється студентові, який не виконав програму курсу та не володіє навчальним матеріалом.

Електронне видання

**ПЛАНИ
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“НЕМАТЕРІАЛЬНА ЕКОНОМІКА
ТА УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ
І ВИКОРИСТАННЯМ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ”**

(галузь знань 1801 “Специфічні категорії”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8.18010011 “Інтелектуальна власність”)

для студентів заочної форми навчання

У к л а д а ч і : КАМІНСЬКА Т. М.,
НАБАТОВА О. О.

Відповідальна за випуск *Л.С. Шевченко*

Редактор *Л. В. Русанова*

Комп’ютерна верстка *Л. П. Лавриненко*